דהנה, כאשר אומרים "ויעקב הלך **לדרכו**", הרי הפירוש בזה הוא — "לדרכו" של **היהודי**; ואילו כאן החידוש הוא — שדרכיו של כאו"א מישראל הם "דרכיו" ו"אורחותיו" של **בעל הגאולה**, "נלך בדרך ישרה אשר הורנו **מדרכיו** ונלכה **באורחותיו**" — של בעל הגאולה.

ובאותיות פשוטות — לימוד התורה וקיום המצוות מתוך **הרחבה**, והרחבה גדולה ביותר, עד שמגיעים ל"מרחב העצמי" שבנשמתו של כל יהודי (שהרי "את העולם נתן בלבם", היינו, שבנפשו של כאו"א מישראל נמצאים כל הענינים וכל הדרגות שישנם במציאות).

ועי"ז זוכים לענין ד"ענני במרחב י־ה" — בביאת משיח צדקנו, שעל ידו נעשית פריצת וביטול גדרי הגלות, ובדרך ממילא — נמשך הענין ד"מרחב י־ה", בגאולה האמיתית והשלימה.

וזוכים לקיום היעוד "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך", היינו, שנוסף על כיבוש ארץ שבע אומות, בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' שלימות הארץ, ביחד עם שלימות העם — כל יושבי' עלי', ביחד עם שלימות התורה (שעל ידה באה הגאולה) — זוכים גם לענין ד"ירחיב הוי' אלקיך את גבולך", ארץ קיני קניזי וקדמוני, כולל — העבודה הרוחנית שבזה, שזהו הענין דעבודת המוחין, כמבואר בדרושי בעל הגאולה (ד"ה אל תצר את מואב).

ו. ויה"ר שכל ענינים אלו יהיו במהרה בימינו **ממש** — כפירוש נשיא דורנו ש"ממש" הוא מלשון מישוש, היינו, שיכולים למשש זאת בידים, למטה מעשרה טפחים.

וכאמור — הרחבה בלימוד התורה וקיום מצוותי', ותיכף ומיד — הרחבה בענין הגאולה, היינו, שמגאולתו של בעל הגאולה דיו"ד כסלו באים תיכף ומיד לגאולת כלל ישראל וגאולת כאו"א מישראל — "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל",

וכולם יחדיו, "קהל גדול", באים תיכף ומיד, ברגע כמימרא, "ארו עם ענני שמיא" — לארצנו הקדושה, ושם גופא — בירושלים עיר הקודש, שלעתיד לבוא תהי' באופן של הרחבה — כמ"ש (זכרי' יד, י) "וראמה", ובירושלים גופא — להר הבית, ול"מקדש אדנ־י כוננו ידיך".

וכאמור — "קהל גדול", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ע"י אהבת ישראל ואחדות ישראל.

* * *

ז. בנוגע לימי הגאולה יו"ד כסלו וי"ט כסלו — הרי אף שמצד סדר המאורעות (במהלך השנים) קדמה גאולת י"ט כסלו לגאולת יו"ד כסלו, הנה לאחרי שישנם כבר ב' הענינים, אזי קודם יו"ד כסלו לי"ט כסלו — ע"פ מהלך ימי החודש.

בלתי מוגה

וכפי שנתבאר פעם ביאור הדבר — שגאולת יו"ד כסלו מהוה הקדמה והכנה לקראת גאולת י"ט כסלו (ראה שיחת ש"פ ויצא תשמ"ב ס"ז ואילך).

אבל — ביחד עם זה שגאולת יו"ד כסלו היא הכנה והקדמה לגאולת י"ט כסלו, ישנו גם עילוי בגאולת יו"ד כסלו לגבי גאולת י"ט כסלו, כדלקמן.

ומכיון שנמצאים אנו ביו"ד כסלו — אזי צריכים להדגיש ולבאר את מעלת יו"ד כסלו לגבי י"ט כסלו.

ח. ובהקדים:

במאמרי רבותינו נשיאינו [גם במאמרי בעל הגאולה] שנאמרו בזמני המועדים, מצינו, שבכל יו"ט נתבארה מעלתו המיוחדת דיו"ט זה לגבי שאר המועדים. ולדוגמא: במאמרי חג הפסח — מבואר מעלת חג הפסח לגבי שאר המועדים, וכן במאמרי חג השבועות, חג הסוכות, ר"ה ויוהכ"פ — שבכל זמן ומועד מדגישים את המעלה דמועד זה לגבי שאר המועדים.

ולכאורה תמוה: מכיון שכל המאמרים הם חלק מ"תורה אחת" שהיא "תורת **אמת**" — כיצד מתאימים ביאורים אלו זה לזה, וממה־נפשך: אם חג הפסח הוא הכי נעלה, לא יתכן לומר במאמר שני שחג השבועות הוא הכי נעלה?!

והביאור בזה:

בתורה ומצוותי' — ישנם ענינים שחיובם שוה בכל זמן ובכל מקום, ולדוגמא: אהבת ה' ויראתו כו' — שש מצות שחיובן תמידי, כמ"ש בהקדמה לספר החינוך; וישנם ענינים שחיובם — ע"פ תורה — קשור עם שינויי הזמן והמקום [ולכן אין זה בסתירה לכלל ש"התורה הזאת לא תהא מוחלפת", מכיון שהתורה עצמה קובעת שינויים אלו], ולדוגמא: בתורה — לימוד הלכות החג בחג, ובמצוות — מצוה שהזמן גרמא, קרבנות התלויים בזמן, ועד ש"עבר זמנו בטל קרבנו".

ולכן, כאשר נמצאים בזמן מסויים, חג הפסח וכיו"ב, שיש בו ענינים מיוחדים, הן בנוגע לתורה (הלכות החג) והן בנוגע למצוות (מצות שהזמן גרמא, קרבנות החג וכיו"ב) — הנה הענינים המיוחדים דזמן זה נעשים ה"שער" שדרכו עולים כל שאר עניני התורה ומצוותי'.

כלומר: כל עניני התורה ומצוותי' הם בתקפם בכל הזמנים ובכל המקומות, אלא שהחילוק הוא — דרך איזה "שער" עולים כל הענינים, ובזה ישנם שינויים מזמן לזמן, בהתאם לענינים המיוחדים השייכים לזמן פדטי זה.

דוגמא לדבר בנגלה דתורה [כמדובר כמ"פ שכל חלקי התורה, פשט רמז דרוש סוד, כלולים זה מזה, ולכן, הביאורים דפנימיות התורה משתקפים גם בנגלה דתורה] — מארז"ל (זבחים צא, רע"א) "אטו שבת למוספין אהנאי

לתמידין לא אהנאי", היינו, שקדושת השבת פועלת גם על ה"תמידין" (שקרבים גם בכל יום), "כיון **דהאידנא** קרבין א"כ אף הם שם שבת עליהם" (פרש"י שם). וזהו התוכן האמור לעיל — באותיות וסגנון של פנימיות התורה — שהענין המיוחד דיום זה (קדושת השבת וכיו"ב) נעשה ה"שער" שדרכו עולים כל שאר הענינים ("אהנאי" גם לתמידין).

ועפ"ז מובן שאין סתירה בין מאמר א' למאמר שני בביאור מעלת הימים טובים, איזה יו"ט נעלה יותר — כי בכל יו"ט עולים כל עניני התורה ומצוותי' דרך ה"שער" דיו"ט פרטי זה, ולכן, מדגישים את מעלתו של יו"ט זה, וכיו"ב בשאר הימים טובים.

ועד"ז בענייננו:

כאשר נמצאים ביו"ד כסלו — אזי הענינים המיוחדים דיו"ד כסלו נעשים ה"שער" שדרכם עולים כל שאר הענינים, כולל — הענין די"ט כסלו, וכן הענין דימי החנוכה (אף שמצד סדר הזמן — קדמו ימי חנוכה לגאולת יו"ד כסלו ריבוי שנים).

ולכן, יש לבאר ולהדגיש את המעלה דיו"ד כסלו לגבי י"ט כסלו.

ט. כללות ענין הגאולה הוא — "פדה בשלום נפשי".

וענין זה מודגש הן בגאולת י"ט כסלו והן בגאולת יו"ד כסלו — כידוע שבשורת הגאולה (הן בי"ט כסלו והן ביו"ד כסלו) היתה בקשר עם אמירת הפסוק "פדה בשלום נפשי" שבספר תהלים, אלא שאצל אדמו"ר האמצעי הי' זה באמירת שיעור תהלים **החדשי** (כפי שנחלק לימי החודש) — יום העשירי בחודש ("העשירי יהי' קודש"), יו"ד כסלו; ואצל אדמו"ר הזקן הי' זה באמירת שיעור תהלים **השבועי** (כפי שנחלק לימי השבוע) — ביום השלישי בשבוע (כידוע שבהיותו במאסר הוסיף אדמו"ר הזקן באמירת תהלים בשופי, לא רק שיעור תהלים החדשי, אלא גם שיעור תהלים השבועי).

ובחילוק זה — מתבטאת המעלה דיו"ד כסלו לגבי י"ט כסלו:

שייכותו של הפסוק "פדה בשלום נפשי" ליו"ד כסלו, להיותו בשיעור תהלים החדשי — היא: (א) דבר קבוע בכל שנה ושנה — "תדיר", מכיון שפסוק זה שייך לשיעור תהלים החדשי **דעשירי** בחודש, שזהו התאריך של יו"ד כסלו, (ב) הנהגה ע"ד **הרגיל** — כידוע תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר [וכן נהג אדמו"ר הזקן] לומר בכל יום שיעור תהלים כפי שנחלק לימי החודש.

אבל שייכותו של הפסוק "פדה בשלום נפשי" לי"ט כסלו, מפני קביעותו ביום השלישי בשבוע — היא: (א) רק כאשר י"ט כסלו חל ביום השלישי בשבוע (לא בכל שנה, אלא מזמן לזמן), (ב) וגם אז — רק מצד אמירת תהלים **בשופי**, היינו, לא רק אמירת שיעור תהלים ע"ד הרגיל, כפי שנחלק לימי

החודש, כי אם גם אמירת שיעור תהלים כפי שנחלק לימי השבוע, היינו, ענין של **הידור** השייך לזמנים מיוחדים שבהם זקוקים לאמירת תהלים בשופי.

אמנם גם בשנים שבהם חל י"ט כסלו בשאר ימי השבוע (לא ביום השלישי) ישנה המשכת הענין ד"פדה בשלום נפשי" מיום השלישי בשבוע (מצד שיעור תהלים השבועי), או מיום העשירי בחודש, יו"ד כסלו (מצד שיעור תהלים החדשי), ונוסף לזה ישנו גם הסיוע ע"י **הניגון** "פדה בשלום נפשי" שמנגנים בי"ט כסלו [ובפרט ע"פ הידוע בגודל מעלת הניגון — ענין הקשור ונוגע בפנימיות הנפש כו'] — אבל אעפ"כ, אין זה דומה לענין ד"פדה בשלום נפשי" שאומרים [באופן ש"נפשו יצאה בדברו"] **ביו"ד כסלו עצמו** בשיעור תהלים החדשי, כך שאין צורך להמשכת הענין ממק"א כו', ומה גם שאמירת שיעור תהלים החדשי היא הנהגה ע"ד הרגיל, ולא רק בזמנים מיוחדים שבהם אומרים תהלים בשופי (כנ"ל).

י. ביאור הענין:

כללות הענין דפדי' בשלום ("פדה **בשלום** נפשי") — קשור עם פנימיות התורה.

דהנה, מבואר ברע"מ (הובא ונתבאר באגה"ק סכ"ו) שפנימיות התורה היא "אילנא דחיי, דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'", משא"כ נגלה דתורה — ששם יש ריבוי שקו"ט, קשיא ורמינהו וכו'.

[ודוגמתו בנגלה דתורה גופא — החילוק שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי: תלמוד בבלי ענינו — "**במחשכים** הושיבני", מפני ריבוי הקושיות והשקו"ט כו', ולכן מקומו בבבל — ענין של גלות כו'. משא"כ תלמוד ירושלמי — להיותו קשור עם ארץ ישראל, "ארץ אשר גו' **תמיד** עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (אפילו לאחרי חורבן ביהמ"ק) — אין בו ריבוי קושיות ושקו"ט כמו בתלמוד בבלי, כי אם באופן דאור ישר. ונמצא, שתלמוד ירושלמי הוא בבחי' "ממוצע" בין נגלה דתורה לפנימיות התורה].

ועפ"ז, בירור ההלכה בנגלה דתורה, העלאת ופדיית ההלכה ממצב של גלות העלם והסתר כו' — היא פדי' באופן של **מלחמה**, היינו, שיש צורך להלחם עם ההעלם והסתר של הקושיות כו', באופן ד"**עוקר** הדים **וטוחנן** זה בזה".

[וע"ד הבירור דאכילה כו' — "נהמא אפום **חרבא** ליכול", בירור ופדי' באופן של מלחמה. וזהו גם מה ששורש תיבת "מלחמה" הוא ל' ח' מ' — "לחם" ("נהמא"). וענין זה שייך לנגלה דתורה — כמ"ש "לכו לחמו בלחמי"].

אבל בנוגע לפנימיות התורה — הנה גם כאשר הי' העלם והסתר על פנימיות התורה, ענין המאסר [ע"ד ובדוגמת שמצינו קושיות גם בתלמוד

ירושלמי], שאז צריך להיות ענין של **פדי'** — הרי פדי' זו היא (לא באופן של מלחמה, כי אם) באופן של שלום, "פדה **בשלום** נפשי".

ולכן: גם הגאולה די"ט כסלו וגם הגאולה דיו"ד כסלו קשורים שניהם עם הענין ד"פדה בשלום נפשי" — דמכיון שמדובר אודות הגאולה **דפנימיות התורה**, ש"לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'", מובן, שגאולה זו היא באופן ד"פדה **בשלום**".

אבל אעפ"כ, הענין ד"פדה בשלום נפשי" מודגש יותר ביו"ד כסלו מאשר בי"ט כסלו — כנ"ל בנוגע לשיעור תהלים. וטעם הדבר:

בנוגע לגילוי ואמירת החסידות ע"י אדמו"ר הזקן אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ, שלש אבות העולם — רואים שאצל אדמו"ר האמצעי הי' גילוי ואמירת החסידות באופן של הרחבה ותדירות — בכמות — יותר מאשר גילוי החסידות אצל אדמו"ר הזקן ואדמו"ר הצ"צ.

ומכיון שהפדי' בשלום קשורה עם הגילוי דפנימיות התורה (כנ"ל), לכן, בגאולתו של אדמו"ר האמצעי (יו"ד כסלו) מודגש הענין ד"פדה בשלום נפשי" **יותר** מאשר בגאולתו של אדמו"ר הזקן (י"ט כסלו).

יא. ביאור ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע למעשה בפועל — המעשה הוא העיקר:

כללות הענין דהפצת התורה והיהדות, עד להפצת המעיינות חוצה, קשור עם ענין השלום — כפס"ד הרמב"ם בספרו "יד החזקה" ["הלכות הלכות"], בסיום וחותם הל' חנוכה: "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם". ובפרט כאשר מדובר אודות הפצת המעיינות (דפנימיות התורה) חוצה — שעי"ז נפעל הענין ד"פדה בשלום נפשי", כנ"ל.

ולכן: אם בכל השנה כולה צריכים לעסוק בהפצת התורה והמעיינות חוצה כדי לפעול שלום בעולם ("כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם") — הרי עאכו"כ שענין זה מודגש ביותר ביו"ד כסלו, שבו ישנו הענין ד"פדה בשלום נפשי" (א) באופן של **תדירות**, בכל שנה ושנה, (ב) מצד ההנהגה ע"ד הרגיל (שיעור תהלים החדשי), ולא רק מצד ענין של הידור, כנ"ל בארוכה.

ומזה מובן, אשר בעמדנו ביו"ד כסלו, יום הגאולה של אדמו"ר האמצעי, שבגאולתו מודגש ביותר הענין ד"פדה בשלום נפשי" מפני שאצלו הי' גילוי החסידות בהרחבה ובתדירות יותר (כנ"ל בארוכה) — הנה מכיון ש"בתר רישא גופא אזיל", מובן, שנפעל ענין של גאולה אצל כל אלו שלומדים תורתו [וכן אצל אלו שיחליטו ללמוד תורתו — אם עדיין לא עסקו בלימוד תורתו (מפני סיבה שונה ומשונה) — שהרי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה], גאולה באופן של שלום, ובפשטות — שלום ומנוחה מכל הענינים המבלבלים, ללא

צורך במלחמה עם העלמות והסתרים כו'.

וכהמשך הכתוב: "כי ברבים היו עמדי" — כדרשת הירושלמי (סוטה פ"א ה"ח) שאפילו אנשי אבשלום התפללו לנצחונו של דוד (אף שבתחילה היו מנגדים לדוד), כלומר, שאפילו אם היו פעם כאלו [רבים או אפילו מיעוט] שלא הסכימו לענין דהפצת התורה והמעיינות חוצה, הנה בזכות רבותינו נשיאינו נפעל הענין ד"כי בדבים היו עמדי" — שגם הם מתפללים לנצחונו של דוד, נצחון על כל ההעלמות וההסתרים בעבודה דהפצת התורה והמעיינות חוצה, באופן של פדי' בשלום.

ולכן — הרי זה זמן מסוגל להחליט החלטות טובות **להוסיף** בכל הענינים דהפצת התודה והמעיינות חוצה.

וכאשר החלטות אלו מתקבלות במעמד הציבור כולו — ישנו תוקף מיוחד בהחלטות אלו בנוגע לקיום הדברים בפועל ממש, תוקף שנפעל מצד גודל מעלת זכות הציבור, כמבואר בארוכה בקונטרס "החלצו".

יב. ויה"ר שכאו"א יקבל על עצמו להוסיף בהפצת התורה והמעיינות חוצה, ועבודתו תהי' באופן ד"בכל לבבך בשני יצריך" — באופן של שלום, "פדה בשלום נפשי", שלום בפמליא של מעלה ושלום בפמליא של מטה — כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בלקו"ת (מטות פו, ד) שזהו ענין השלום שבין נה"א לנה"ב, היינו, שגם נה"ב מסייעת לנה"א בהפצת התורה והמעיינות חוצה, "בכל לבבך בשני יצריך", "אחריך נרוצה" — לשון רבים, נה"א ונה"ב יחדיו.

וכל זה — נוסף על הפירוש הפשוט ד"פדה בשלום נפשי", שעבודתו היא מתוך הרחבה, מנוחה ושלום מכל הענינים המכלכלים, מתוך מנוחת הגוף ומנוחת הנפש,

והדי מנוחת הנפש אצל יהודי, אפשרית היא — רק בראותו שכל היהודים הנמצאים בסביבתו (כל אלו שביכלתו להגיע אליהם) נמצאים הם במקום של **חיים**, היינו, שחייהם מיוסדים ע"פ **התורה** — "חיינו ואורך ימינו", עד למעמד ומצב ד"תורתו אומנתו", ועכ"פ — שיעורים **קבועים** בתורה, קבוע אינו בטל, כי — כל זמן שישנו יהודי א' שעדיין לא פעל עליו להיות במעמד ומצב זה, חסר אצלו במנוחת הנפש ("ער קען ניט רוען")!

ולכן, כאשר אומרים שיהודי נמצא במעמד ומצב של מנוחת הנפש — הרי בזה נכלל עבודתו ופעולתו לעשות את כל התלוי בו בהפצת התורה והמעיינות חוצה בכל הסביבה כולה, ומכיון שאין לך דבר העומד בפני הרצון, יגעת ומצאת — בודאי יצליח בהפצת התורה ומצוותי', הפצת המעיינות חוצה, אצל כל היהודים שביכלתו להגיע אליהם, עד שעושה מהם "נרות להאיר", שממנו יראו וכן יעשו — לעסוק בהפצת התורה והיהדות.

בלתי מוגה

ועי"ז מאירים את חשכת הגלות — כמ"ש בגלות מצרים (גלות הראשונה) "ולכל בני ישראל היי' אור במושבותם", וכל ענין הגלות אינו אלא כדי שתהי' היציאה ב"רכוש גדול", "כלי כסף וכלי זהב", עד ש"ונצלתם את מצרים", היינו, שלוקחים ומעלים את כל ניצוצות הקדושה כו', וכל זה — בדרכי נועם ודרכי שלום.

ובאופן כזה **רצים** — "נרוצה" — לקבל פני משיח צדקנו, "ותלמודו בידו" — שלימות התורה ומצוותי', הפצת התורה והפצת המעיינות חוצה, ובאופן ד"תלמודו **בידו**" — "תורתו", מכיון שהתמסר לכך **בכל כחות נפשו** — ע"ד ביאור אדמו"ר הזקן (תניא פל"ז) בגודל מעלת הצדקה שהיא שקולה כנגד כל המצוות ומקרבת את הגאולה, מפני שעל ידה מעלה את "**כל כח נפשו**" (לפי ש"כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו כו' שנשתכר בו מעות אלו", או מפני ש"במעות אלו הי' יכול לקנות חיי נפשו").

ועי"ז זוכים למעמד ומצב ד"ויבוא יעקב **שלם**" [כמ"ש בשיעור חומש היומי] — שבאים לארץ כנען כפי שהיא לאחרי שנהפכת להיות ארץ ישראל, ושם גופא — ל"עיר שכם", "שכם" מלשון חלק (פרש"י ויחי מח, כב) — "אשרנו מה טוב **חלקנו** ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו",

במהרה בימינו ממש.

* * *

יג. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ג) אודות מארז"ל "יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד לנגדו", שבנוגע לאדמו"ר האמצעי (שממנו אין ציור ותמונה כפשוטה) נפעל הדבר ע"י התבוננות והעמקה **בתורתו** (אנא נפשי כתבית יהבית), עד לאופן של **ראי'** שכלית — רואים בפועל שאצל אדמו"ר האמצעי היתה השתדלות מיוחדת **בפירסום והפצת תורתו** ("יפוצו מעינותיך חוצה") באופן של דפוס בחיים חיותו בעלמא דין, שלא בערך יותר מאצל שאר רבותינו נשיאינו.

[בהקדמת כמה מספריו כותב הוא אמנם שכל הענינים הם דבריו של אדמו"ר הזקן, בהוספת ביאור והסבר כו' — אבל אעפ"כ, רואים בפועל שבספריו מתבארים הענינים באופן של "רחובות הנהר" יותר מאשר במאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן.

ואף ש"מי הוא זה" אשר יכול להכניס את עצמו "בין הרים גדולים" — הרי האמור לעיל מובן ע"פ המבואר במאמרי בעל הגאולה עצמו בענין "ונהר יוצא מעדן", שאע"פ שמקורו ושרשו של הנהר דבינה הוא בחי' העדן דחכמה, אעפ"כ, ע"י ההתפשטות וההרחבה דבינה, "דחובות הנהר", מגיעים ל"מרחב העצמי", שזהו השורש הראשון דבינה (כידוע שביחד עם זה שהשורש ומקור

בס"ד. שיחת ליל ג' פ' וישלח, יו"ד כסלו ה'תשמ"ה.

בלתי מוגה

א. "פותחין בברכה" — כלשון אדמו"ר הזקן באגה"ק הראשונה (כפי שנסדר ע"י בני הגאון המחבר), בתחילתה ופתיחתה — "ראשון שבראשון".

וכן הוא מנהג ישראל בפועל — שכאשר כו"כ מישראל מתאספים יחדיו, הרי בראש ובראשונה "פותחין בברכה".

ועד כדי כך, שאפילו כאשר שני יהודים נפגשים יחדיו — אזי התחלת ופתיחת השיחה שלהם היא באמירת **שלום**, "שלום עליכם", שבזה כלולים כל עניני ברכה, כדברי חז"ל[1] — שהובאו בפירוש רש"י על התירה, פשוטו של מקרא, השייך להבנת "בן חמש שנים למקרא"[2] — "השלום שקול כנגד **הכל**" (אם שלום כאן הכל כאן).

ולא עוד אלא שגם הסיום דהתחלת השיחה הוא בענין השלום — כמנהג ישראל שהמענה על אמירת "שלום עליכם" הוא "עליכם **שלום**", ובהדגשה — שתיבת "שלום" באה **לבסוף** (שהרי השני, העונה והחותם, אינו אומר באותו נוסח שאמר הפותח, "שלום עליכם", אלא הוא משיב וחותם "עליכם שלום"), כדי שגם הסיום וחותם (דהתחלת השיחה) יהי' בענין השלום, באופן ד"נעוץ[3] תחילתן בסופן וסופן בתחילתן".

ב. ויש לבאר ענין זה (שהמענה הוא בשינוי הסדר — "עליכם שלום", ולא "שלום עליכם") בעומק יותר:

תכלית ומטרת בריאתו של יהודי היא — להיות "שותף להקב"ה במעשה בראשית"[4], עי"ז שפועל חידוש במציאות הבריאה (**בדוגמת** החידוש שפועל ה"שותף" הראשון, הקב"ה), שכן, למרות שמציאות הבריאה כפי שנבראת ע"י הקב"ה (לפני פעולתו של יהודי) היא באופן ד"והנה טוב מאד"[5], מ"מ, מיד לאח"ז נאמר "אשר ברא אלקים לעשות"[6], ופירשו חז"ל[7]: "לעשות — **לתקן**". היינו, שיהודי צריך לפעול "תיקון" (חידוש) בבריאה כולה שתהי' באופן נעלה יותר (וכמפורש שם כמה דוגמאות לכך בפשוטם של דברים).

ומכיון שענין החידוש ("שותף להקב"ה במעשה בראשית") הוא תכלית ומטרת בריאתו של יהודי — הרי זה נעשה טבע אצלו, היינו, שטבעו ורצונו לפעול חידוש בכל דבר.

---

1) תו"כ בחוקותי פכ"ו, ה. 2) אבות פ"ה מ"ז. 3) ספר יצירה פ"א מ"ז. 4) ל' חז"ל — שבת י, א. קיט, רע"ב. וראה לקו"ש ח"י ע' 74 הע' 27. ועש"נ. 5) בראשית א, לא. 6) שם ב, ג. 7) ב"ר פי"א, ה. ובפרש"י שם.

ולכן, כאשר יהודי שומע "שלום עליכם" — אינו מסתפק בכך שיחזור על דבריו של הראשון ויענה "שלום עליכם",

— אף שגם עי"ז פועל אישור ותוקף בדבריו של הראשון, ע"ד מ"ש[8] "על פי **שני** עדים גו' (דוקא) **יקום** דבר", ולא עוד אלא שעי"ז נפעל התוקף ד"**רבים**", שהרי "מיעוט[9] רבים שנים" —

אלא מכיון שרצונו לפעול **דבר חדש** — לכן, משיב "עליכם שלום" (כסדר הפוך ממה שאמר הראשון), שעי"ז ניתוסף (לא רק קיום ותוקף בדברי הראשון, אלא) דבר חדש ממש, כדלקמן.

[ישנו מאמר העולם — ע"ד הצחות — שיהודי משיב "עליכם שלום" (ולא "שלום עליכם") מכיון שטבעו לומר "איפכא מסתברא"!... אבל לאמיתו של דבר, אין זה ענין של "איפכא מסתברא" סתם, כי אם שע"י שמהפך את הסדר נפעל **חידוש** בדבר, כדלקמן].

ג. ביאור הענין[10]:

"שלום" ו"עליכם" הם שני הפכים, כי: "שלום" הו"ע **האחדות**, ואילו "עליכם", לשון רבים, מורה על מצב של **התחלקות ופירוד**.

והניגוד שביניהם מודגש עוד יותר ע"פ המבואר בחז"ל[11] ש"שלום" הוא שמו של הקב"ה — אחדות הפשוטה, משא"כ רבים ("עליכם") — קאי על עוה"ז התחתון, "עלמא דפרודא"[12].

ונמצא, שהענין ד"שלום עליכם" ו"עליכם שלום" הוא — לפעול יחוד והתכללות שני ההפכים דאחדות ("שלום") וריבוי והתחלקות ("עליכם" לשון רבים).

והנה, ביחוד זה ישנם שני אופנים — מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה:

"שלום עליכם" — "שלום" לפני "עליכם" — הוא היחוד **מלמעלה למטה**, היינו, שממשיכים את ענין האחדות (עד לאחדות הפשוטה, שלום — שמו של הקב"ה) למטה, לדרגת הריבוי וההתחלקות, "עליכם" לשון רבים (עד לדרגא הכי תחתונה — "עלמא דפרודא").

ו"עליכם שלום" — "עליכם" לפני "שלום" — הוא היחוד **מלמטה למעלה**, היינו, שמהריבוי גופא ("עליכם") עושים ענין של אחדות ("שלום").

ועפ"ז מובן החידוש שנפעל ע"י הפיכת הסדר — "עליכם שלום" (במקום "שלום עליכם"):

---

8) שופטים יט, טו. 9) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 111 הע' 21. 10) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ד ח"ג תקלו, א־ב. סה"ש תש"ג ע' 25. 11) שבת י, רע"ב. 12) זח"ב רלד, סע"א. תניא ספל"ג. לקו"ת במדבר טז, א. ובכ"מ.

בלתי מוגה

באופן היחוד ד"שלום עליכם" — עם היות שענין האחדות בא במקום הריבוי, הרי מכיון שענין זה בא מצד האחדות, אין זה חידוש גדול כל כך (החידוש הוא רק בנוגע **למקום** שבו נמשכה האחדות, אבל לא בענין האחדות גופא); משא"כ באופן היחוד ד"עליכם שלום" — הנה כאשר ענין האחדות בא מהריבוי גופא (שגם את הריבוי מנצלים לענין האחדות) הרי זה חידוש גדול ביותר, ולכן, האחדות גופא היא באופן נעלה יותר.

ד. ויש להביא כמה דוגמאות לדבר:

בנוגע לסנהדרין, מצינו, שבענינים שבהם צריכים מנין קבוע — "אב ובנו או הרב ותלמידו מונין אותן **באחד**"[13], וטעם הדבר — דמכיון שדעתם שוה, היינו, ששכלו של האב או הרב משתקף אצל הבן או התלמיד, לא שייך למנות אותם כב' דעות, כלומר, מצב של **אחדות**.

אמנם, כדי שיוכל להיות הפס"ד של הסנהדרין — צריך להיות כו"כ דעות, כלומר, אנשים בעלי דעות מחולקות, "אין דיעותיהן שוות"[14], מצב של ריבוי והתחלקות, ובמצב זה — נפעל ענין של **אחדות**, שהרי הפס"ד שנקבע ע"ז שעומדים למנין ומכריעים כדעת הרוב, "אחרי רבים להטות"[15], הוא פס"ד של **כל** חברי הסנהדרין, **שכולם** מסכימים לדעת הרוב[16], ונמצא, שאחדות זו באה מצד הריבוי גופא, כלומר, שהריבוי נשאר במצב של ריבוי, שהרי בכל שאר הענינים נשארים הם חלוקים בדיעותיהם, ובמצב זה גופא נפעל ענין של אחדות — שכולם (גם המיעוט) מסכימים לפס"ד אחד.

דוגמא נוספת — יתרון האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות[17]:

גם כאשר ממשיכים את האור במקום החושך — ישנו יתרון, אבל עיקר החידוש והיתרון הוא — כאשר מציאות החושך עצמו נהפך לאור[18].

וכיו"ב בעוד כו"כ ענינים דוגמתם.

ודוגמתו בענין ד"עליכם שלום" — שמהריבוי גופא עושים ענין של אחדות, שכן, בנוגע לשאר ענינים הם עדיין חלוקים זה מזה, "אין דיעותיהן שוות", אלא שבענין זה — "שלום עליכם" ו"עליכם שלום" — נעשה מצב של שלום ואחדות.

ה. ויש להוסיף בביאור הפתיחה והסיום בשלום ("**שלום** עליכם", "עליכם **שלום**") — "נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן" — בעומק יותר:

מכיון ש"שלום שקול כנגד **הכל**", הרי מובן, שבפתיחה ד"**שלום** עליכם"

---

13) סנהדרין לו, סע"א. רמב"ם הל' סנהדרין פי"א ה"ד. 14) ראה ברכות נח, ריע"א. סנהדרין לח, א. אבות דר"נ נוסח"ד, מס' דא"ר פי"ט. רמב"ם ריש הל' דעות. 15) משפטים כג, ב. 16) ראה לקו"ש שם ע' 112 הע' 33. וש"נ. 17) ע"פ ל' הכתוב — קהלת ב, יג. 18) ראה בארוכה ספר הערכים-חב"ד ח"ב ערך אור — ביחס לחושך כ"ח (ס"ע חקעה ואילך). וש"נ.

ישנם כבר כל הענינים, ולא עוד אלא שהם באופן של שלימות — כידוע[19] ש"שלום" הוא גם מלשון שלימות.

כלומר: באמירת "שלום עליכם" של ה"פותח" — ישנה כבר גם הנתינת־כח לה"עונה" לפעול את היחוד ד"עליכם שלום", מלמטה למעלה. וזהו הענין ד"נעוץ תחילתן בסופן" — שהפתיחה ד"שלום" כוללת גם את הסיום והחותם ד"שלום".

אמנם, ענין זה הוא רק בכח, וזה גופא — מצד ענין ה"שלום" (מלמעלה למטה); ולכן, עיקר החידוש הוא — כאשר ענין זה בא בפועל ובגלוי, ומצד המטה, היינו, שמצד הריבוי גופא נעשה ענין השלום, ואז ישנו כל הענין כולו, מתחילתו ועד סופו, "נעוץ סופן בתחילתן", בתכלית השלימות.

ובאותיות פשוטות: מיד בהתחלת הפגישה — מחליטים ומכריזים שהתכלית הוא לפעול את ענין השלום, וענין זה גופא מהוה נתינת־כח שיוכלו לפעול את ענין השלום בפועל ובגלוי במציאות ומצד הריבוי גופא.

וענין זה — "שלום עליכם" "עליכם שלום" — מהוה כאמור, פתיחה והתחלה לשיחה בין שני יהודים, באיזה ענין שיהי' — גם בעניני חול, ובכל מקום שיהי' — גם ברשות הרבים, היינו, שפועלים וממשיכים את ענין האחדות למטה, במציאות העולם, ובשני האופנים: תחילה — מלמעלה למטה, ואח"כ — מלמטה למעלה, כנ"ל בארוכה.

ו. האמור לעיל (שהתכלית היא לפעול את ענין האחדות מצד הריבוי גופא) ישנו גם בכללות עבודתם של ישראל בעולם, כדלקמן, ואדרבה: מכיון שענין זה ישנו בכללות עבודתם של ישראל בעולם — הרי זה משתקף גם בעבודתו הפרטית של כאו"א מישראל, שהרי אמרו חז"ל[20] "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם".

ביאור הענין:

מציאות העולם היא באופן של ריבוי והתחלקות, "מה רבו מעשיך ה'"[21], ריבוי הכי גדול. אמנם, הרצון והכוונה הפנימית שבדבר [שזהו העיקר, כתורת הבעש"ט הידועה[22] אשר במקום שרצונו של אדם כו', שיסודה ומקורה בנגלה — בהלכות עירובין, כמדובר כמ"פ[23]] — "לעשות שלום בעולם"[24], שענין זה נפעל ע"י כללות עבודתם של ישראל, "גוי אחד בארץ"[25], שענינם להמשיך ולפעול את ענין האחדות ("אחד") "**בארץ**"[26].

---

19) ראה בהנסמן בלקו"ש חי"ט ס"ע 589 הע' ד"ה משלים. 20) סנהדרין לז, סע"א — במשנה. 21) תהלים קד, כד. 22) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סל"ח, וש"נ. 23) ראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע' 78, וש"נ. 24) רמב"ם הל' חניכה בסופן. 25) ש"ב ז, כג. דה"א יז, כא. 26) אגה"ק ס"ט תו"א וישב כז, סע"ד. מקץ לה, א. ויקהל קי, סע"ג.